

בס"ד, ט"ו חשוון התשפ"ז

בכורות ל"ח – טומאת כלי עץ, נקב בגולגולת ומומי עין

שאלות:

1. יואב הזב יושב על כד חרס, האם הכד מטמא כאב הטומאה?

טומאת כלי עץ ממשקים

◦ בדף הקודם ראינו את הדיון בין **רב חסדא** ל**רב תחליפא** על שיעור "מלא מקדח" בגולגולת של מת. **רב חסדא** אמר שהכוונה למקדח וחיסומו (נקב שמאפשר למקדח להיכנס ולצאת ברווח), ו**רב תחליפא** הוסיף שצריך לסמוך על ההסבר הזה כמו על העדות של **חזקיה אבי עקש**.

הגמרא מביאה ש**חזקיה אבי עקש** העיד בשם **רבן גמליאל הזקן** שכלי חרס שאין לו תוך (בית קיבול), אין הבדל בין צדו הפנימי (הצד שמשתמשים בו) לחיצוני: ואם נטמא אחד נטמא גם השני.

הגמרא מקשה שכלי חרס נטמא רק כשהטומאה נפלה לתוכו, כי כתוב "וְכָל כֵּל חָרֵשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ", ולכן כלי חרס בלי תוך לא נטמא בכלל! **רב יצחק בר אבין** ענה שהעדות מדברת על כלי שטף (כלי עץ), בהשוואה לכלי חרס ללמד שכלי עץ שיש לו תוך דינו באמת ככלי חרס שאם תוכו נטמא גם גבו נטמא, אבל אם גבו נטמא תוכו לא נטמא. אבל כלי עץ בלי תוך שונה מכלי חרס ואין הבדל בין הצדדים.

הגמרא מקשה שבכלי עץ התורה בכלל לא אמרה "תוכו", ולכן גם טומאה בגבו מטמאה את כולו! ועונה שמדובר בטומאה מדברי חכמים, של משקים.

מן התורה משקים ואוכל לא מטמאים כלים, אבל חכמים גזרו שהם מטמאים, כדי שלא יקלו בדין משקה זב וזבה (רוק וזוב, שמטמאים כלים מן התורה). וחכמים עשו אותה כטומאה של כלי חרס (ולא כטומאה של כלי עץ) כהיכר, כדי שלא ישרפו תרומה וקדשים שנגעו בכלי, כי מן התורה הם טהורים.

הגמרא מקשה שאם ככה למה לא עשו היכר גם בכלי בלי תוך! ועונה שכיוון שעשו היכר בכלי עם תוך, ברור שגם בכלי בלי תוך הטומאה מדברי חכמים.

הגמרא מקשה שכלי בלי תוך לא מקבל טומאה מהתורה, כי כלי צריך להיות כמו שק שמיטלטל מלא וריק, ועונה שמדובר בכלים שראויים למדרס (ישיבה) כמו כסא וספסל, שנטמאים גם בלי בית קיבול. אבל קשה אם ככה גם כלי חרס בלי תוך מטמא? הגמרא עונה שאין מדרס בכלי חרס, לא יושבים עליו כי הוא יישבר.

2. אורי מצא גולגולת של מת עם חור. עד איזה גודל היא עדיין מטמאה באוהל?

שיעור נקב בגולגולת

◦ הגמרא חוזרת לקושיה של **רב חסדא** מהדף הקודם: לפי **שמואל** **בית הלל** סוברים שנקב בגודל סלע מפקיע מהגולגולת טומאת אוהל, והמשנה על חלון שמביא טומאה לבית השכן, אמרה ששיעור "מלא מקדח" של **בית שמאי** שווה לסלע נירונית, ואז **בית שמאי** ו**בית הלל** לכאורה לא חולקים ואמר שיעור אחד!

להארות: dafspoiler@gmail.com

רב פפא ענה שבמשנה על החלון נאמר "מקדח גדול", כלומר מקדח סתם קטן מסלע, **ובית שמאי אמרו** מקדח סתם.

הגמרא **מקשה** שזה יכול להתאים ל**רבי מאיר**, שאמר שמדובר במקדח קטן של רופאים, אבל קשה ל**חכמים** שאמרו שמדובר במקדח גדול של לשכה, ששווה לסלע! והגמרא **מקשה** גם על **רבי מאיר**, כי אם המקדח קטן מסלע **בית שמאי** מקילים **מבית הלל**, והרי זה לא מופיע במסכת עדויות ברשימת הקולות של **בית שמאי**!

רב נחמן ענה שבמשנה של החלון נאמר סלע נירונית (גדולה), אבל סלע סתם שאמרו **בית הלל**, קטן אפילו ממקדח סתם. ולכן **בית שמאי** מחמירים **מבית הלל**, גם לדעת **רבי מאיר** וגם לדעת **חכמים**.

3. בעין של האיל הבכור של אלון יש כתם לבן. אפשר לשחוט אותו בגללו?

מומי עין בבכור

המשנה **מונה** מומים בעין שנחשבים מום, ושעליהם שוחטים את הבכור: ריס (העפעף, לפי **רב פפא**) שניקב, נפגם או נסדק, "דק" (כתם או קרום) בעין, תבלול, חלזון, נחש ועצב (הגמרא תפרש אותם). תבלול הוא חוט לבן ש"פוסק בסירא" (העיגול שמקיף את השחור – מרכז האישון) ונכנס בשחור. חוט שחור שנכנס בלבן שמסביב לאישון לא נחשב מום. הגמרא **מקשה** על "דק" מסתירה בין שתי ברייתות בדין דק משוקע וצף: אחת אמרה שדק משוקע בעין הוא מום ודק צף לא, ואחת אמרה להפך.

הגמרא **מנסה** לתרץ שאחת מדברת על השחור שבעין והשנייה על הלבן, אבל דוחה את הניסיון: כי אין מומים בלבן (שהוא רק שומן)! ולכן שתיהן מדברות על השחור, וההבדל הוא בצבע של הדק, לפי **רבה בר בר חנה**, בשם **רבי יאשיה**: דק שחור משוקע הוא מום וצף לא, ודק לבן צף הוא מום ומשוקע לא.

הגמרא **שואלת** האם "חלזון נחש" הוא מום אחד או שני מומים, ומוכיחה ממה ש**רבה בר בר חנה** מסר בשם **רבי יוחנן בן אלעזר**, ש**רבי שמעון בן יוסי לקוניה** הזקן הכהן שגדול הדור היה, לימד אותו שהחלזון שבעין הבכור הוא מום קבוע, "וזהו נחש שאמרו חכמים". מכאן שחלזון ונחש הם מום אחד. (הזקן לימד אותו את זה כדי שהוא יתיר לו את הבכור, כי אדם לא רואה מומים לעצמו, אבל תלמידים מתירים לרבה על פי מה שלימד אותם). הגמרא **מקשה** שהרי **רב הונא אמר** שתלמיד חכם שמורה הלכה, אם אמר אותה לפני המעשה שומעים לו, ואם אמר אותה בשעת המעשה לא שומעים לו! **ועונה** ש**רבי שמעון בן יוסי לקוניה** כבר לימד את ההלכה הזו קודם.

הגמרא **שואלת** לפי מי הולכת המשנה כשאמרה שתבלול זה לבן שפוסק את הסירא, **ועונה** שהיא **כרבי יוסי**, שאמר בברייתא שחוט לבן שנכנס בשחור הוא מום, אבל חוט שחור שנכנס בלבן לא, ואילו **רבי מאיר אמר** ששניהם מום.

רב אמר שהטעם של **רבי יוסי** הוא הפסוק "יֵצֵא מִחֶלֶב עֵינָיו", עינו (עיניו) פירושו השחור שבעין שהלבן נקרא "חלב העין", וכתוב "תִּבְלָל בְּעֵינוֹ". והטעם של **רבי מאיר** הוא ש"תבלול" הוא דבר שמבלבל את העין, בכל מקום שהוא.

4. לבכור של דני יש דמעות בעין. מתי זה מום קבוע?

חורור ומים קבועים בעין

- המשנה אומרת שחורור (טיפות לבנות בעין) זה מום קבוע אם נמשך שמונים יום, ורבי חנניא בן אנטיגנוס אמר שצריך למצוא אותו בשלוש בדיקות בתוך שמונים היום, כי אם חוזרים לבדוק רק בסוף ייתכן שנעלם וחזר.
- ו"מים" (שזה עין דומעת) הם מום קבוע רק אם האכילו את הבכור לרפואה מספוא לח (שגדל בניסן) ואחר כך יבש (שגדל בתשרי) והוא עדיין לא נרפא. האכלה של לח ויבש ביחד, בין משדה שמושקה בגשמים ובין משדה שמושקה בהשקיה, או של יבש ואחר כך לח, לא נחשבת בדיקה.
- הגמרא שואלת לפי מי המשנה, ועונה שהיא כרבי יהודה, שאמר בבריייתא שחורור קבוע הוא שמונים יום (רבי מאיר אמר ארבעים יום, ומים קבועים שמונים), ושהאכלה של לח ויבש של שדה שמושקה בהשקיה (שדה שלחים), או של יבש ואחר כך לח, לא נחשבת בדיקה, וצריך להאכיל שלושה חודשים.
- הגמרא מקשה שהמשנה אומרת גם על שדה שמושקה בגשמים שזה לא בדיקה (שדה בעל), אבל רבי יהודה לא הזכיר אותו! ומתרת שהמשנה זקוקה להגהה: שלפי רבי יהודה, שהרפואה היא רק משדה בעל, ועובדת גם אם האכילו לח ויבש ביחד, ורק אם האכילו יבש ואחר כך לח, אפילו בשדה בעל זה לא נחשב.
- על מה ששינוי לח ויבש שלושה חודשים, הגמרא מקשה מרב אידי בר אבין, שאמר בשם רב יצחק בר אשיאן שלח הוא אדר וניסן ויבש הוא אלול ותשרי, וזה ארבעה חודשים! ומתרת שהכוונה לאדר וחצי ניסן, ואלול וחצי תשרי.
- הגמרא שואלת האם מאכילים לח בזמן הלח ויבש בזמן היבש, או שמאכילים את שניהם בזמן הלח. היא מנסה להוכיח מהדברים של רב אידי בר אבין שלח ויבש הם זמנים שונים, ודוחה את הניסיון: כי ייתכן שמאכילים בזמן הלח גם יבש שנשאר מהקיץ. והשאלה נשארה בלי הכרעה.
- רבי יוחנן אמר בשם רבי פנחס בן ערובא שהשיעור להאכלה בכל יום הוא כגורגרת. בתחילת הדף הבא, רבא אמר שבארץ ישראל שאלו האם השיעור הזה הוא בכל סעודה או רק בסעודה הראשונה של אותו היום, ואם רק בראשונה שאלו שאלות נוספות: האם לפני האכילה או שמועיל אפילו אחריה, לפני השתייה או אפילו אחריה, כשהבכור מותר או אפילו קשור, עם בהמה אחרת או אפילו לבד, בשדה או אפילו בעיר, ורב אשי הוסיף שאלה האם אפילו בגינה ליד העיר. הגמרא לא פתרה אף אחת מהשאלות (תיקו).